

Wprowadzenie

Większość artykułów prezentowanych w niniejszym numerze stanowi materiał pokonferencyjny, który powstał po wygłoszeniu wybranych referatów w ramach konferencji „Religia a kultura popularna”, która odbyła się na Wydziale Nauk Społecznych UAM w dniach 18-19 maja 2018 roku. Wydarzenie organizowało Poznańskie Konwersatorium Religioznawcze, działające przy Katedrze Religioznawstwa i Badań Porównawczych. Szczegółowe sprawozdanie z przebiegu tych obrad zawarto w odrębnym tekście, opublikowanym we wcześniejszym numerze¹.

W pierwszym tekście, autorstwa ks. dr. hab., prof. UAM Jana Grzeszczaka z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza podjęto interesujący temat dotyczący literatury sybilliańskiej i jej relacji z kulturą popularną. Przebadano źródła związane z tym zagadnieniem, m.in. traktat Pseudo-Metodego z VII wieku czy XIX-wieczne przepowiednie odnoszące się do polskiego i czeskiego kręgu kulturowego. Chociaż według Grzeszczaka literatura ta, inspirowana biblijną apokaliptyką, nie zachowuje ortodoksyjnego charakteru, to jest ciekawym zagadnieniem, także dlatego, że Sybille w popularnej i uproszczonej wersji są czymś, co pojawia się także we współczesnej, popularnej literaturze parareligijnej. Z pewnością to, co jest akcentowane w tych tekstach, to motyw końca świata, a także wiara w millenarystyczną nieuchronność realizacji głoszonych przepowiedni.

Następny artykuł został napisany przez dr. Łukasza Czajkę z Instytutu Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Autor podjął się próby przebadania wybranych filmów z gatunku japońskiego anime, cechującego się oryginalną estetyką, ale także eklektycznymi treściami fabularnymi. Produkcje przedstawione przez badacza, i poruszające tematykę chrześcijaństwa z perspektywy japońskiej, zostały podzielone na cztery typy. Pierwszy rodzaj filmów anime stara się możliwie realistycznie odwzorować chrześcijańskie idee i praktyki religijne (głównie z okresu sprzed epoki dynastii Meiji). Następny rodzaj tych dzieł wykorzystuje

¹ J. Iwanicki, Sprawozdanie z IX Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Religia a kultura popularna”, „Humaniora. Czasopismo Internetowe” 4(20)/2017, ss. 119-134.

symbole i motywy chrześcijańskie instrumentalnie, głównie w celach komercyjnych. Kolejny typ produkcji anime przedstawia krytykę prześladowań chrześcijan w Japonii przed otwarciem kulturowym na świat. Wreszcie w czwartej odmianie tych filmów pojawiają się scenariusze, w których chrześcijaństwo jest demonizowane, jako religia mroczna i niepasująca do kultury japońskiej.

W artykule dr. Damiana Kokocia z Poznańskiego Konwersatorium Religioznawczego przeprowadzono badania nad wierzeniami i przesądami marynarskimi. Głównym źródłem analiz są tu szanty, czyli pieśni, które uprawiano na żaglowcach w poprzednich stuleciach. Jak się okazuje, częstym motywem występującym w tych utworach były wątki religijne, związane nie tylko z chrześcijaństwem, ale także z mitami i przekonaniem religijnymi, mające swoje źródło w czasach przed chrystianizacją Słowian. W związku z tym, że praca marynarzy była często niebezpieczna, częstym doświadczeniem wyrażanym w szantach były różne zagrożenia czyhające na morzu, antropomorfizowane niekiedy w postaci niematerialnych bytów.

Czwarty tekst został przygotowany przez dr Agnieszkę Laddach z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Autorka podjęła się zadania przebadania sztuki teatralnej z zastosowaniem narzędzi hermeneutycznych. Bogactwo dialogów i treści w tym przedstawieniu wskazuje na liczne wątki dotyczące szeroko rozumianego rozwoju świata, ludzkości i kultury. Interesująca jest próba odniesienia tych artystycznych wypowiedzi do niektórych koncepcji teologicznych i medioznawczych, m.in. do myśli Pierre'a Teilharda de Chardin oraz Marshalla McLuhana.

W kolejnym prezentowanym artykule mgr Aneta Ostrowska z Uniwersytetu Jagiellońskiego podjęła próbę wnikliwego przebadania twórczości Søren Kierkegarda w wybranym dziele. Wskazała na istotne wątki jego filozofii religii, związane z wiarą rozumianą jako aktywne działanie, refleksją przełamującą anonimowość wiernego we wspólnocie kościelnej, czy inne tropy chrześcijańskie (m.in. kategorie grzechu i winy). Filozofia duńskiego egzystencjalisty była osadzona w kulturze protestanckiej, jednak myśliciel był krytyczny wobec kondycji ówczesnego Kościoła w Danii.

Autorką ostatniego artykułu tego numeru „Humaniory” jest mgr Magdalena Bryła z Instytutu Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przeanalizowała ona punkty wspólne kina i religii, szczególnie zwracając uwagę na kwestię obecności *sacrum* w przestrzeni filmowej. Zdaniem badaczki można mówić o duchowości kinowej, jako nowej formie religijności, dla której istotny byłby mechanizm transcendowania przeżyć filmowych. Inspiracje metodologiczne Bryły są dość szerokie, osadzone zarówno w dyskursie religioznawczym (Mircea Eliade), jak i w wybranych koncepcjach kulturoznawczych.

Powyższy zbiór tekstów w większości łączy próba refleksji religioznawczej nad zjawiskiem kultury popularnej, coraz bardziej dominującym we współczesnym świecie. Różne formy wyrazu tego zjawiska – film, popularne teksty, piosenki, sztuki teatralne – pokazują, iż kultura popularna wbrew krytykom zawiera w so-

bie ciekawy potencjał badawczy i mnogość nierozpoznanych jeszcze wątków religijnych. Pokazuje to również, że w naukach humanistycznych i społecznych problemem nie jest deficyt problemów badawczych, lecz raczej nadmiar przeróżnych treści kulturowych, gdzie sztuką jest także umiejętność selekcji materiału.

Juliusz Iwanicki

